

Işıkla Çizmek

Işık, yaşamın olduğu gibi, fotoğrafın da temelidir. Fotoğraf sözcüğü, Latince'de "ışıkla çizmek" anlamına gelir. Fotoğraf, bir nesneden yansıyan ışık ışınlarının, film yüzeyine düşürülmesi sayesinde oluşur. Eğer fotoğrafçı olmak ve iyi fotoğraflar çekmek istiyorsak, ışığın bazı özelliklerini iyi bilmeliyiz.

Işık boşlukta doğrusal yol alır. Ancak bir engelle karşılaştığında, yansıyarak, soğurularak, saçılarak ya da kutuplanarak yolunu değiştirir. Fotoğrafçı için, ışığın yansıması, kırılması ya da kutuplanması (polarizasyon) önemlidir. Çünkü çektiği fotoğrafın güzelliği, ışığın bu özelliklerini iyi tanimasına bağlıdır. Işığın ayna, cam gibi pürüzsüz, parlak bir yüzeyden yansımasına "düzgün yansım"; duvar, kumaş, tarla, taş, toprak gibi pürüzlü yüzeylerden yansımasına da, "dağınık yansım" denir. Işık, boşluktan havaya, havadan suya geçerken yönünü değiştirir. "Kırılma" adı verilen bu yön değiştirmenin miktarı, ışığın geliş açısı ve dalga boyu gibi etkenlere bağlıdır. Sualtındaki nesneler, kırılmaya bağlı olarak, gerçekte olduklarından daha büyük ve yakın görünürler. Bu nedenle sualtında fotoğraf çekerken, kırılmayı da hesaba katmak gerekir. Işık, doğrusal yol alırken, her yönde titreşerek ilerler. Belli açıdaki titreşimlerin tutulup, diğerlerinin söndüğü ışığa "kutuplanmış ışık" denir. Gökyüzüne baktığımızda, Güneş'in doğduğu ve battığı yer arasında daha koyu mavi bir kuşak bulunur. Burada ışık kutuplanmış ve bu kuşağı içeren fotoğraflarda gökyüzü çok daha koyu ve etkileyici görünür.

Işığın bir özelliği olan ışık şiddeti, ışık kaynağından yayılan ışığın gücünün ölçüsüdür. Fotoğrafta karanlık ve aydınlık bölümler arasındaki ışık yoğunluğu farkına kontrast denir. Bir yaz günü, Güneş tam tepedeyken özellikle ormanlık alanlarda, karla kaplı ortamlarda ya da kumsallarda yapılan çekimlerde kontrast artar. Bulutlu havalarda ya da güneş ışınlarının daha eğik geldiği sabah ve akşamüstü saatlerinde, gökyüzüne az yer verilerek yapılan çekimlerde kontrast azalır. Fotoğrafçı, kendi isteğine bağlı olarak düşük ya da yüksek kontrastlı fotoğraflar çekebilir.

Işık Kaynakları

Güneş, Ay ve yıldızlar birer doğal ışık kaynağıdır. Ateş, mum alevi ve elektrikle yapılan aydınlatmalardan çıkan ışıklarsa yapay ışık kaynaklarıdır. Ayna, cam, beyaz duvar gibi cisimler de ışığı yansıtarak ışık kaynağı olabilirler. Fotoğrafçı bu ışık kaynaklarının herbirinden yararlanabilir. Güneş ışınları, açık alanda her noktayı aynı şekilde aydınlatır. Ampul, sokak lambası gibi ışık kaynaklarıysa yalnızca belli bölgeleri aydınlatır.

Güneş ya da diğer ışık kaynaklarından gelerek, fotoğrafı çekilecek nesneyi doğrudan aydınlatan ışık, "doğrudan gelen ışık" adını alır.

Serpil Yıldız

Fotoğrafçının arkasından gelerek nesneyi aydınlatan ışık "önden gelen ışık"tır. Nesne, fotoğrafçının bakış yönündeki her noktadan, eşit aydınlanır. Bu durumda gölge oluşmaz ve derinlik etkisi tümüyle yok olur. Bu tür ışıklar, ayrıntıları daha iyi gösterir, renkleri öne çıkarır. Daha güçlü görüntüler elde etmek için, "yandan gelen ışık" kullanmak gerekir. Çekilecek nesnenin solundan ya da sağından gelen ışık, etkili gölgeler yaratır. Bu sayede derinlik etkisi artar. Ayrıca nesnenin doku özelliklerinin öne çıktığı görüntüler elde edilebilir. Işık kaynağı, nesnenin arkasında ve fotoğrafçının karşısındaysa, "ters ışık" adını alır. Ters ışık, çekilen nesnenin görünmeyen tarafını aydınlatır. Bu nedenle, fotoğrafçının bakış yönündeki tüm ayrıntılar kaybolur ve nesnenin genel görünümü siyahlaşarak, siluete dönüşür. Nesnenin tam tepeden aydınlatılması "üstten gelen ışık" kullanımıyla olur. Eğer özel bir neden yoksa, bu ışık kullanımından kaçınmak iyi olur. Çünkü elde edilecek görüntü, her zaman beklenen sonucu vermez. Işık kaynağının nesnenin bir bölümünü aydınlatması durumuna "noktasal ışık" denir. Örneğin, bulut çatlaklarından ya da ormanda ağaçların ve yaprakların arasından sızan ışıklar ya da mum ışığı noktasal ışıklardır. Bu tür ışık kaynaklarıyla ışığın ön plana taşındığı hoş, etkili görüntüler elde edilebilir. Işık kaynağından gelen ışığın bir yüzeyde yansımından sonra nesneyi aydınlattığı ışıklar "dolaylı ışık" olarak anılır. Çekimi planlanan nesnenin dolaylı ışığı nasıl yansıttığı çok önemli. Bu tür ışıkların şiddeti düşüktür. Bu nedenle, çekim sırasında ayarların dikkatlice yapılması daha uygun olur.

Renk

Fotoğrafı etkileyen önemli bir başka özellik de renktir. Renkleri, bir ışık kaynağından yayılan ışınların nesnelere çarptıktan sonra, yaptıkları yansımalar sonucunda görürüz. Fotoğrafla renk arasındaki ilişki, temelde "renk sıcaklığı" kavramı üzerinden kurulur. Renk sıcaklığı, ışık kaynaklarının renk kalitesini belirleyen bir ölçüdür ve Kelvin derece (K) ile gösterilir. Kullandığımız sıcaklık ölçme sisteminde, ölçüm 0°C'den başlar. Oysa Kelvin derece, mutlak sıcaklık değeri olan -273°C'den başlar. Yani 0 K, -273°C'ye eşittir. Öğle saatindeki gün ışığı yaklaşık 5500 K, mum ışığıysa 1900 K renk sıcaklığı değerindedir. Işık kaynaklarının renk sıcaklıkları, çekilecek fotoğraftaki renklerin hangi tonlarda olacağına ilişkin bilgi verir. Film üreticileri, kullanılacak ışığın renk sıcaklığına göre

Serpil Yıldız

ayarlanmış, renk sıcaklıkları birbirinden farklı olan filmler üretirler. Renk sıcaklık değerleri film üzerinde yazılıdır. Güneş ışığı filmleri, en yaygın kullanılanlardan biridir. Güneş ışığı, sabahın erken saatlerinde sarımsıdır, akşama doğru kırmızılaşır. Bu saatlerde, kontrast düşer ve gölgeler belirsizleşir, yani yumuşar. Bu nedenle, bu ışığa "yumuşak ışık" denir. Güneş ışığı öğle saatlerinde yeryüzüne çok dik gelir. Kontrast çok artar ve gölgeler çok belirginleşir, yani sertleşir. Bu saatlerdeki güneş ışığına da "sert ışık" denir. Güneş ışığı filmleriyle, kışın, yaza göre daha mavi tonlar elde edilir. Üreticiler, güneş ışığı filmlerinden başka, stüdyo ışığı olarak bilinen tungsten ışıklar için de tungsten filmler üretiyorlar. Güneş ışığı filmin üzerinde belirtilen değerden daha yüksek bir renk sıcaklığı değerinde çekim yapılmışsa, görüntüdeki renkler maviye, daha düşük bir değerde çekim yapılmışsa da kırmızıya kayar. Kırmızıya kayma, sıcaklık duygusunu artırırken, maviye kayma soğuk bir etki yaratır. Tungsten filmlerin gün ışığında kullanılmaları durumunda görüntü tümüyle mavimsi olur. Su görüntülerinde, bu mavi patlarken, su dışındaki alanlarda puslu bir görüntü oluşur.

• • • • • • • • • • Serpil Yıldız

Kaynaklar

Hedgecoe, J., *The Photographers Handbook*, Ebury Press, London, 1992
Calder, J., Garrett, J., *Her Yönüyle Fotoğrafçılık Elkitabı*, Say Yayınları, 1998
Boubat, E., *Fotoğraf Sanatı - Bir Büyük Ustanın Tüm Deneyimi ve Pratik Öğretileri*, İnkılap ve Aka Basımevi, 1984
Freeman, M., *The Encyclopedia of Practical Photography*, Tiger Books International, 1992